

Ved at gennemgå disputatsbedømmelserne viser Larsen endvidere, hvordan disputatsens rolle og betydning ændrer sig. Netop omkring 1870 går synet på disputatserne væk fra, at det var tilstrækkeligt med grundighed og overblik at belyse en videnskabelig problemstilling. Kravet om, at afhandlingen bragte ny erkendelse med sig, at den førte videnskaben fremad, vandt frem og blev til det dominerende synspunkt. Samtidig fortonede betydningen af forsvaret for afhandlingen sig. Hvor det mundtlige forsvar tidligere talte med i bedømmelsen, kunne man efter 1870 (med få undtagelser) vide sig temmelig sikker på at få konfereret graden, når først afhandlingen var antaget til forsvar. Bedømmelserne afspejlede naturligvis det dominerende videnskabssyn inden for den pågældende disciplin, og der kunne være rygende uenighed i bedømmelsesudvalgene. Det er dog et gennemgående billede, at fakultetet udadtil fremviste enighed om de standarder, der skulle gælde. På historiestudiet afgav Kristian Erslev og Johannes Steenstrup deres vota i fællesskab for på denne måde at signalere, at det var *videnskaben* eller *faget*, der talte.

Kampen om fakultetet var ikke kun en intern, akademisk kamp, men også et led i afgrænsningen mellem universitetet og statsmagten. En central del af afhandlingen analyserer dette forløb, der kunne være politisk betændt og tage sig ud som ideologisk begrundede forsøg på styring af videnskaben, men som langt hen ad vejen handlede om økonomi og retten til at bestemme. Mens den økonomiske magt reelt allerede var afgivet inden 1870, lykkedes det grundlæggende universitetet at bevare sin videnskabelige magt ved retten til at besætte ledige lærestole uden statslig indblanding.

Det er en forbilledlig analyse og perspektivering af kildematerialet, som forfatteren har gennemført med stor stringens. Anvendelsen af sociologisk metode er også både relevant og velgennemført i en afhandling, som ikke kun bidrager til Københavns Universitets historie, men som også bidrager væsentligt til forståelsen af kampen om det *moderne* i Danmark.

Morten Fink-Jensen

| HELLE JUHL: *På lige fod. En krønike om kvinder, satire og kampen for valgret*, Gyldendal, København 2014, 224 s., 299,95 kr.

Grundlovsjubilæet i 2015 var omgivet af en række publikationer, der på forskellig vis behandlede og fejrede kvindernes opnåelse af valgret med Grundloven i 1915. Med udgangspunkt i samtidens mange satiriske fremstillinger af kønsroller samt spørgsmålet om kvinders politiske evner og deltagelse skriver Helle Juhl sig også ind i jubilæumskon-

teksten. Bogens mål er at fortælle historien om den kvindelige valgret, om kampen forud og især om kvinderne i kvindebevægelsen via det indblik i samtidens opfattelser, som satiretegninger og fotomateriale giver. Det gør den på ganske vellykket vis.

Bogen indledes med en beskrivelse af kvindetoget til Amalienborg den 5. juni 1915. Her antydes de politiske uenigheder bag Grundlovens nye valgretsbestemmelser gennem dem, der ikke deltog, nemlig Socialdemokratiets og Højres kvinder. Den stadige skepsis mod kvindernes politiske engagement fremhæves gennem tidens satiretegninger. Her blev kvindesagskvinderne fremstillet som meget mandhaftige, samtidig med at der blev sået tvivl om, hvorvidt kvinder overhovedet kunne finde ud af at gå i optog. En tvivl, der, som billedmaterialet viser, blev gjort til skamme på selve dagen.

Herefter går Juhl videre til en bredere skildring af epoken og satiren. Satirepressens danske historie præsenteres kort fra fremvæksten under forfatningsstridens politiske kampe med politisk toning, repræsenteret ved *Punch* og *Ravnen*, til de bredere favnende og mere populære *Klods-Hans* og *Svikmøllen*. Fælles for bladene var, at deres guldalder var sammenfaldende med kvindebevægelsens opståen. Trods bladenes forskelligheder var de fælles om de grundlæggende stereotyper om kvinder: de skrappe hustruer, de giftelystne møer, de fristende skønheder og ikke mindst de mandhaftige og ucharmerende feminister og lærerinder. En nuance sneg sig ind, da *Klods-Hans* kom på banen med kvindelige tegnere blandt de faste bidragsydere. Dermed var den moderne og frigjorte kvinde født, også i satiregenren.

Bogen fortæller videre om kampen for kvinders ligestilling mellem 1849 og 1915. Fokus er på hovedbegivenheder og -personligheder fra Mathilde Fibiger og diskussionen om kvinders åndelige frigørelse over kampen for uddannelse og etableringen af Dansk Kvindesamfund til sædelighedsfejden, kvinders samfundsengagement gennem filantropi og endelig det politiske engagement. Sideløbende præsenteres det kvindesyn, der prægede debatten, hvilket giver et ganske sigende indblik i den atmosfære, kvindernes kamp for ligestilling foregik i.

En af bogens mange kvaliteter er, at den har blik for, at kvindebevægelsen ikke kun var et hovedstadsfænomen. Som med resten af bogens tematikker dækkes provinsens rolle i et fint og velafbalanceret samspil mellem bogens hovedtekst og et bredt udsnit af fotomateriale og satiretegninger, der med gode billedtekster uddyber og nuancerer. Samtidig med det lokale perspektiv trækkes det internationale perspektiv frem, og den danske kvindebevægelse og valgretskamp sættes i relation til udviklingen i f.eks. New Zealand, Sverige og ikke mindst England og suffragetterne.

Efter dette udblik er det kvindesagen selv, der er i centrum. Her får

de interne forskelle mellem forskellige organisationsformer og udtryk lov at komme frem. Kvindebevægelsen var karakteriseret af både sociale og kulturelle forskelle og forskellige mål. Heller ikke inden for kvindebevægelsens egne rækker var der enighed om kvindens rette placering i samfundet og den ønskværdige ligestillings omfang. Dog bliver det også tydeligt, hvordan alle efterhånden samledes om kravet om valgret. Bogen slutter med kort at se på perioden efter 1915-grundloven, og hvordan det videre gik kvinder i politik. Her træder to pointer tydeligt frem. Det gik langsomt, og kvinders politiske deltagelse var i høj grad bygget op om et sejlivet husmoderideal.

Bogen kan læses på flere niveauer og ad flere omgange. Meget af historien fortælles sideløbende i fyldige billedtekster og via de mange illustrationer, fotografier og satiretegninger. Her bliver der ind imellem plads til en mere nuanceret historie end det fokus, der er på kvinderne og deres valgret i hovedteksten. Eksempelvis når Højre, der begræder tabet af den privilegerede valgret, eller tyendet, der fejrede deres valgret, trækkes ind. Eller når de sociale realiteter bag periodens politiske og kulturelle udvikling toner frem i fotomaterialet. Billedmateriale og -tekster suppleres løbende med portrætter af de ledende skikkelser i kvindebevægelsen. Både tegninger og fotos fungerer som sigende illustrationer til den historie, der fortælles, men man kan godt ærgre sig lidt over, at Helle Juhl ikke går længere ind i selve billed- og kønsanalysen. Det skal dog ikke skygges for det prisværdige i, at et virkeligt godt kildemateriale trækkes frem i lyset. Samtidig er der tale om en nuanceret, veloplagt og velformidlet fortælling om kvindekamp og valgret.

Nina Koefoed

| BENTE ROSENBECK: *Har videnskaben køn? Kvinder i forskning*, Museum Tusulanums Forlag, København 2014, 275 s., 248 kr.

Det historiske afsæt for denne bog er 1875, hvor en kgl. anordning slog fast, at der ikke var lovligt grundlag for at nægte kvinder adgang til at studere ved Københavns Universitet. Og det vel at mærke efter at universitetet i næsten 400 år i praksis havde været forbeholdt mænd. Sådan er det ikke mere. Københavns Universitet optog i 2016 60 % kvinder og 40 % mænd, og blandt de optagne var der et flertal af kvinder på samtlige fakulteter undtagen Det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet, hvor kvinderne udgjorde et lille mindretal på 48 % af de optagne. Helhedsbilledet er det samme i resten af Danmark, hvor flere kvinder end mænd tager en højere uddannelse. Blandt forskere og undervisere i toppen af det højere uddannelsessystem er mænd dog sta-